

ALGUNHAS ALTERNATIVAS DE FINANCIAMENTO PARA AS COOPERATIVAS GALEGAS

Francisco Xavier MARTÍNEZ COBAS

Francisco RODRÍGUEZ DE PRADO

Universidade de Vigo

Examínanse as dificultades específicas de financiamento para as cooperativas, contrástanse a estrutura e as prácticas financeiras en cooperativas galegas e propóñense alternativas para o financiamento especificamente cooperativo, moi especialmente sociedades de garantía recíproca.

1. Introducción

As máis das cooperativas galegas, especialmente as de menor tamaño, adocen dunha situación financeira precaria que aboca a moitas delas ó peche. Neste estudio tentarase abordar o uso de alternativas financeiras que permitan paliar esta situación e que posibiliten o desenvolvemento da actividade cooperativizada desde unha perspectiva de equilibrio patrimonial e financeiro.

As cooperativas pódense encadrar dentro dunha categoría intermedia entre as sociedades capitalistas e personalistas, sendo as diferencias máis salientables respecto das sociedades mercantís as que se mencionan no cadro número 1¹.

Malia as diferencias sinaladas, non cabe dúbida de que a cooperativa é unha sociedade que para acadar os seus obxectivos realiza unha actividade económica nun contorno económico-financeiro compartido co resto de sociedades, independentemente da súa natureza xurídica e obxectivos, e a cotío debe de competir con elas.

Verbo do obxectivo da sociedade cooperativa, tamén observamos que é diferente en esencia ó resto de sociedades capitalistas. Nestas, o obxectivo tradicionalmente aceptado adoita ser a remuneración ós capitais investidos, conseguindo para iso o máximo beneficio, aínda que as críticas xurdidas a esta formulación fan que se asuma como obxectivo básico a maximización do valor da empresa para os seus propietarios².

1.- Cadro tirado de Eduardo BUENO CAMPOS, Ignacio CRUZ ROCHE, Juan José DURÁN HERRERA, *Economía de la Empresa: análisis de las decisiones empresariales*, ed. Pirámide, pp. 69-70, Madrid, 1988.

2.- Ángel e Juan PÉREZ CARBALLO, Eugenio VELA SASTRE, *Principios de gestión financiera de la empresa*, ed. Alianza Universidad, p. 31, Madrid, 1992.

CADRO 1

Sociedades de Capital	Sociedade Cooperativa
Fin: Obtención de beneficio ó capital	Satisfacción das necesidades dos socios
Nº. socios: Pode ser limitado.	Ilimitado.
Só poden ser socios os que acheguen capital.	Poden ser socios todos os que se dediquen á actividade específica da cooperación.
Non conta a persoa, senón o capital	A persoa é o elemento principal
Capital fixo	Capital variable
Obxectivos: independentes en principio dos socios.	Obxectivos dependentes das necesidades dos socios.
Os dereitos dos socios transfírense coas participacións do capital	A condición de socio é intransferible
Os beneficios distribúense en proporción ó capital achegado.	Os beneficios repártense en proporción á actividade desenvolvida, que inclúe sempre a aportación de capital
As reservas repártense entre os socios no caso de liquidación.	As reservas non son repartibles.

Este obxectivo básico pódese desagregar nuns indicadores indirectos máis accesibles que se resumen no cadro número 2³.

Aínda que estes obxectivos non sexan totalmente asumibles pola sociedade cooperativa, xa que a remuneración ó capital é limitada e a súa finalidade básica é satisfacer as necesidades dos socios, tampouco lle son totalmente alleos, xa que para garantir a satisfacción desas necesidades a longo prazo, deberá conseguir unhas cifras de rendibilidade e solvencia axeitadas, xa que son necesarias para garantir a supervivencia, crecemento e expansión da cooperativa⁴.

3.- Cadro tirado de Álvaro CUERVO GARCÍA, *Análisis y Planificación Financiera de la Empresa*, ed. Civitas, p. 49, Madrid, 1994.

4.- No artigo 85 da Lei 3/1987, do 2 de abril, xeral de cooperativas, detállase o tratamento ó retorno cooperativo. Os posibles destinos serán:

—A súa repartición inmediata entre as persoas asociadas.

—A súa incorporación ó capital social.

—A incorporación a un fondo que deberá revertir a calquera dos dous casos anteriores nun prazo non superior a cinco anos, a remuneración do dito fondo será limitada.

A lei, como vemos, tipifica dúas alternativas nas que o retorno cooperativo pasa a formar parte do financiamento da actividade cooperativizada con carácter de estabilidade.

CADRO 2

OBXECTIVO FINANCEIRO BÁSICO	
Maximización do valor da empresa para os seus accionistas	
INDICADORES INDIRECTOS	
Rendibilidade	Rendibilidade económica Rendibilidade financeira
Solvencia/Liquidez	Recursos xerados/Capitais alleos BAIT/Gastos financeiros Coeficiente básico de financiamento Taxa de autofinanciamento

Se estes obxectivos non se conseguen, o financiamento da cooperativa deberá basearse nas contribucións sistemáticas das persoas asociadas para enxugar perdas⁵ e facilitar a realización de novos investimentos; así como o recurso ó financiamento alleo, que se verá limitado e dificultado ante a ausencia de garantías que ofrece unha sociedade cunha base financeira inestable e falta de expectativas de rendibilidade e solvencia.

O mantemento da actividade económica e a súa expansión, isto é, o investimento na sociedade cooperativa, só será viable de se obter un nivel de autofinanciamento e unha cifra de endebedamento que permitan o financiamento destas, conformando un crecemento financeiramente sostible da cooperativa⁶.

Por todo o anterior, a xerencia da cooperativa debe cuestionarse un proceso de reflexión no que se recollan, entre outras cousas, como acadar uns niveis de actividade e ingresos que permitan conseguir, tendo en conta os gastos fixos e variables nos que se incorran, uns niveis de retorno que posibiliten o autofinanciamento, e xa que logo, o recurso ó financiamento alleo nas súas distintas variantes nuns niveis que non comprometan a estabilidade e solvencia da coo-

5.- O artigo 87 da Lei 3/1987 prevé esta posibilidade no seu apartado c) na contía que exceda do 50% máximo imputable ó fondo de reserva obrigatorio, sempre que os estatutos non fixen outra contía inferior.

6.- Sobre o concepto de crecemento financeiramente sostible e o seu cálculo analítico, véxase en Álvaro CUERVO GARCÍA, *ob. cit.*, p. 192.

perativa; todo isto coa finalidade última de financiar o devir económico da cooperativa.

Todos estes factores, actuando conxuntamente, permiten visualizar un proceso non exento de complexidade e dificultades, no que para obter unhas garantías mínimas de éxito será necesario recorrer ó proceso de planeamento financeiro⁷ que sirva como soporte da actividade e xestión económico-financieira da cooperativa⁸.

2. A situación financeira actual das cooperativas en Galicia.

Para a descrición da realidade económico-financieira das cooperativas galegas basearémonos nos resultados do proxecto de investigación *Factores limitantes das entidades da Economía Social*⁹ efectuado recentemente por investigadores do Departamento de Economía Financeira e Contabilidade da Universidade de Vigo e da Asociación para a Economía Social.

No desenvolvemento da análise efectuada no traballo que estamos manexando distínguense dous tipos diferenciados de cooperativas en función da súa dimensión¹⁰:

- Grandes cooperativas: Aquelas cun volume de facturación superior a 500 millóns, con máis de 30 traballadores e de 50 socios.
- Pequenas cooperativas: Aquelas cun volume de facturación inferior a 500 millóns, con menos de 30 traballadores e de 50 socios.

Nos dous casos o estudio refírese ó ano 1993, ó non poder dispoñer de datos que posibilitasen efectuar unha análise dinámica e comparativa con anos

7.- Primitivo BORJABAD GONZALO, no seu *Manual de Derecho Cooperativo*, Lleida, ed. Escuela Universitaria de Graduados Sociales (Universidade de Lleida), pp. 156-157, 1992. Este autor dedicalle un capítulo á confección do orzamento anual na cooperativa e a súa importancia.

8.- Para aprofundar no coñecemento do proceso de planeamento financeiro, o seus obxectivos e os pasos a seguir para a súa elaboración podemos citar, entre outros, as seguintes:

—Álvaro CUERVO GARCÍA, *ob. cit.*

—Ángel y Juan PÉREZ CARBALLO, Eugenio VELA SASTRE, *ob. cit.*

—J. M. AMAT SALAS, *Planificación Financiera*, Barcelona, 1991, ed. EADA Gestión.

9.- *Factores limitantes das entidades da Economía Social dende o punto de vista do Financiamento*, proxecto de investigación financiado pola Xunta de Galicia (Orde do 29 de Xullo de 1994 publicado no DOG do 12 de agosto de 1994; Consellería de Xustiza, Interior e Relacións Laborais) e non publicado.

O capítulo dedicado ó financiamento utiliza como fontes primarias: unha enquisa enviada a una mostra de cooperativas galegas, os balances das ditas cooperativas, e en terceiro lugar, entrevistas persoais a axentes claves relacionados coa Economía Social en Galicia.

10.- *Factores limitantes...*, *ob. cit.*, p. 21.

anteriores. No único caso no que se puido dispoñer de tal información foi no subgrupo de cooperativas encadradas no sector téxtil, figurando todas elas como cooperativas pequenas.

Análise das grandes cooperativas

Na análise patrimonial realizada sobre unha mostra de sete cooperativas grandes, só unha delas presenta unha estrutura patrimonial saneada, cun activo fixo suficientemente financiado por fondos permanentes, ademais dun activo circulante que pode cubrir comodamente o esixible a curto prazo. O resto de empresas da mostra pode ter problemas de solvencia derivadas dunha inaxeitada relación entre activo e pasivo circulante¹¹.

É destacable, tamén, que en datos medios, os fondos alleos supoñen o 64,51% da estrutura financeira do pasivo, sendo o 49,69% a curto prazo fronte ó 14,82% restante a longo prazo.

Análise das pequenas cooperativas

Se a situación non era excesivamente boa nas cooperativas grandes, dentro deste colectivo adopta tintes alarmantes ó comprobar, en datos medios das 29 cooperativas analizadas, a existencia dun fondo de manobra negativo¹². Este dato danos unha idea da delicada situación financeira na que se atopan as cooperativas analizadas.

Destaca tamén o elevado peso do esixible a curto prazo dentro da partida de financiamento alleo, dato que, unido a que a cifra de activo circulante é menor, indica unha delicada posición de solvencia, agravada polo feito da existencia de saldos de tesourería negativos; coas negativas consecuencias que disto se derivan: aumento dos custos financeiros ó xerárense xuros por descuberto, desconfianza dos provedores ó dilatárense os períodos de pagamento, etc.

Do estudio realizado, tamén se derivan as seguintes conclusións sobre a situación xeral das cooperativas analizadas¹³:

- Tres das cooperativas atópanse en situación de creba teórica por ter un endebedamento superior ó activo que se necesita para facer fronte a este.
- Oito das cooperativas analizadas atópanse en situación de suspensión de pagamentos.
- Outras cinco están en situación de non poder facer fronte ás débedas a curto prazo co circulante de que dispoñen.

11.- *Factores limitantes...*, ob. cit., p. 51.

12.- *Factores limitantes...*, ob. cit., p. 60.

13.- *Factores limitantes...*, ob. cit., p. 67.

- O resto, ata completar o total de vintenove cooperativas analizadas presentan unha situación equilibrada no que toca á solvencia.

3. Posibles solucións ó financiamento.

Tal e como se deduce das conclusións do estudio ó que anteriormente nos referimos, a situación financeira das máis das cooperativas galegas resulta precaria, atopándose moitas delas nunha situación practicamente insostible, o que pode conducir ó peche de boa parte delas.

Sería necesario para garantir a continuidade e supervivencia destas cooperativas, á parte dun proxecto económico viable, o axeitado financiamento destas.

A estrutura financeira ou pasivo dunha cooperativa sègue o esquema ¹⁴ que se detalla no cadro 3.

CADRO 3

NON ESIXIBLE

Capital social:
     Aportacións obrigatorias mínimas
     Aportacións obrigatorias posteriores
     Aportacións voluntarias
 Subvencións a capital
 Fondos de reservas
     Fondo de reserva obrigatorio
     Fondo de reserva voluntario
 Fondo de educación e promoción cooperativa
 Actualización de aportacións

ESIXIBLE

Dos socios:
     Fondo de acumulación de retornos
     Fondo de retornos pendentes de aplicación
     Fondos de perdas pendentes de aplicación
     Financiamento voluntario dos socios non incorporable ó capital social
     Sección de crédito
 De terceiros:
     Non se diferencia da xeneralidade doutras empresas: Acredores a longo e curto prazo
 De administracións públicas: Facenda Pública e organismos da Seguridade Social
 Provisións para riscos e gastos

14.- Cadro tirado de Primivo BORJABAD GONZALO, *ob. cit.*, p. 127. Na dita obra, entre as páxinas 125 e 153 o autor realiza un estudio pormenorizado das distintas partidas enunciadas.

Aínda que o obxectivo fundamental deste traballo non é a análise polo miúdo de cada unha destas partidas, imos efectuar algunhas consideracións sobre elas describindo cal é o comportamento das cooperativas galegas respecto destas partidas.

A partida patrimonial de *Non Esixible* é o fundamento básico do financiamento, xa que ás aportacións dos socios se debe o nacemento da cooperativa, e o seu posterior funcionamento con base en aportacións posteriores, estando ámbalas dúas remuneradas a un xuro limitado¹⁵ para salvagardar a consecución do obxectivo da actividade cooperativizada: a prestación de servizos ós seus socios.

As subvencións non deberan ser o eixo principal do non esixible, e a súa función debe entenderse como transitoria, xa que a través da súa transferencia a resultados do exercicio desaparecen do balance nun curto período de tempo, polo que a estabilidade financeira non pode basearse nelas.

O último gran referente do Non Esixible constitúeno as reservas. A función das reservas é a consolidación, desenvolvemento e garantía da cooperativa¹⁶.

Para poder incrementar a contía de reservas será precisa a obtención dun retorno, o que ás veces pode considerarse incompatible cos obxectivos e a lexitimidade cooperativa¹⁷.

Partindo da evidencia empírica de que as cooperativas non adoitan obter beneficio¹⁸, o autofinanciamento debese cinguir á amortización dos immobilizados da empresa, o que limita notablemente a obtención de financiamento adicional para o afianzamento do Non Esixible por esta vía.

Temos, deste xeito, formulado un dos problemas capitais para salvagardar a saúde financeira da cooperativa, como é a falta de autofinanciamento que repercutirá notablemente na construción da capacidade de crecemento da cooperativa, ó non existir unha sólida base financeira que o posibilite. Por isto, a única vía para o afortalamiento do Non Esixible serán as aportacións dos socios, coas dificultades que supón a inmovilización de recursos dos socios que só serán recuperables por eles ó causaren baixa na cooperativa¹⁹. Este proble-

15.- Respecto da idoneidade de remunerar, ou non, o capital, aínda que sexa a un xuro limitado, véxase Primitivo BORJABAD GONZALO, *ob. cit.*, p. 131.

16.- No artigo 88 da Lei 3/1987 especificase que o fondo de reserva obrigatorio se debe destinar á consolidación, desenvolvemento e garantía da cooperativa, é de carácter irrepertible; por iso a súa función será especificamente o financiamento da cooperativa.

17.- Sobre o dilema entre a obtención dun excedente e a súa lexitimidade cooperativa véxase Manuel DE TORD, Jaime AMAT, *Finanzas para Cooperativas*, p. 103, ed. CEAC, Barcelona, 1981.

18.- *Factores limitantes...*, *ob. cit.*, p. 97.

19.- Artigo 80 da Lei 3/1987. Nel faise constar que o reembolso non ten que producirse de inmediato, senón que pode mediar un prazo de 5 anos se a causa é a baixa voluntaria da persoa asociada; ou de un ano se a causa é o falecemento do socio.

ma non é exclusivo de Galicia. Así, como afirman Craig e Pencavel²⁰, os problemas para financiar as cooperativas poden superar outras vantaxes que ofrecen estas fronte ás empresas tradicionais como, por exemplo, a redución dos custos de axencia ou a maior información de que dispoñen os socios sobre a situación da cooperativa.

As limitacións legais en canto á recuperación das aportacións dos socios e a non repartibilidade das reservas constituídas, anque tentan fomentar o carácter personalista da cooperativa afastando ós investidores meramente especulativos, fan que o afortalamento do Non Esixible sexa escasamente atractivo para os socios, e que na práctica sexa pouco usado, o que motivará, en consecuencia, unha escasa garantía de cara a terceiros alleos que puideran intervir no financiamento da cooperativa; que ademais se acentúa debido á variabilidade do capital por baixas dos socios.

Como intento de paliar esta problemática, a lexislación cooperativa establece un sistema de financiamento a través do que os socios poidan colaborar no financiamento da cooperativa, obtendo por isto unha remuneración, e sen soportar o lastre que supón a inmovilización dos recursos ata causar baixa nela. Esta forma de financiamento son os fondos non incorporables ó capital social²¹. Entre eles podemos citar a entrega de bens por parte dos socios para a realización da actividade cooperativizada, o financiamento voluntario baixo calquera modalidade xurídica, e para rematar a emisión de obrigas²².

Outra posibilidade de que dispoñen as cooperativas para obter financiamento por parte dos socios é a apertura de *seccións de crédito*. A finalidade destas é o financiamento das actividades das persoas asociadas con carácter mutualista. Os fondos proveñen delas mesmas, e son intermediados pola sección de crédito e recolocados en entidades financeiras. O volume conxunto dos aforros permite un rendemento superior do diñeiro, así como a maior "cultura financeira" dos xestores da sección.

Están reguladas na Lei 3/1987²³, que autoriza a creación de seccións de crédito en calquera clase de cooperativas, excepto nas cooperativas de crédito, deixando ós estatutos a regulamentación do funcionamento destas. Nalgunhas comunidades autónomas afondouse na ordenación destas seccións de crédito²⁴.

20.- Ben CRAIG e John PENCVEL, "Participation and productivity: a comparison of worker cooperatives and conventional firms in the plywood industry", *Brookings Papers of Economic Activity*, n.º 2/1995, pp. 123 e ss., Ed. Brookings Institution, Washington D.C.

21.- As formas nas que se poden materializar atópanse recollidas no artigo 81 da Lei 3/1987.

22.- Primitivo BORJABAD GONZALO, *ob. cit.*, p. 147-151. Ofrece unha visión xeral das posibles formas de instrumentación deste financiamento. Entre outras: depósitos e anticipos, préstamos dos socios a curto e longo prazo, aportacións non incorporables ó capital social, títulos valores (letras de cambio, cheques, obrigas de pagamento e cédulas hipotecarias).

23.- Lei 3/1987, do 2 de abril, xeral de cooperativas, art. 117.

24.- Para Cataluña, Lei 1/1985 de seccións de crédito.

A vantaxe para os socios é que, deste xeito, non perden rendibilidade nos seus recursos, e teñen a porta aberta a financiarse desde a propia cooperativa, onde o coñecemento da persoa e o destino do crédito poden permitir un financiamento que outros intermediarios bancarios só aceptarían con maiores garantías ou avais.

Outra vantaxe das seccións de crédito é que os beneficios destas permiten o financiamento das actividades da propia cooperativa, o que xunto ó emprego de parte dos aforros dos cooperativistas, -que son recursos cun baixo custo, comparados co crédito bancario-, ofrece unha estabilidade financeira.

As seccións de crédito en Galicia teñen moi pouca presenza, o que contrasta coa súa utilidade e coa presenza que tiveron no pasado recente as cooperativas de crédito, das que só queda a Caixa Rural de Lugo, as demais foron integradas noutras institucións financeiras. Destacan, pola súa forza, as seccións de crédito das cooperativas agrarias de Ferrol, agrupadas en UCAFE (Unión de Cooperativas Agrarias de Ferrol). As características destas responden ó esquema xeral anterior na opinión de Dopico Martínez²⁵.

A tradición de seccións de crédito en Ferrol é tan vella como o propio movemento cooperativo. A de Meirás fundouse en 1917 e neste momento dispón duns sete mil millóns de pesetas de pasivo. Outras, como a do Val, en Narón, son posteriores, fundouse esta en 1971 e a sección de crédito en 1979, e conta con algo máis de 1.000 millóns de pesetas de pasivo. En entrevistas persoais, responsables das dúas confirman o esencial de contar coas seccións para asegurar o funcionamento das cooperativas.

Un aspecto a ter en conta no futuro é a tendencia á desintermediación no sistema financeiro, que procura evitar os custos dos intermediarios na xestión dos recursos. Tamén a mellora das comunicacións, a expansión da rede de sucursais bancarias desde os anos setenta, e o maior coñecemento e confianza das institucións de crédito no mundo rural son factores que xogan á contra das seccións. Son as vantaxes para o conxunto da cooperativa e a garantía e coñecemento persoal nos créditos, así como o apoio no espírito comunitario da parroquia os factores que mellor poden influír no futuro dun sistema tan beneficioso para o mundo cooperativo.

Ata agora centrámonos no financiamento por parte dos socios da cooperativa; e a derivada do retorno cooperativo. Malia a súa importancia debido ó carácter personalista da cooperativa atopámonos con dous problemas: a falta de autofinanciamento que se aprecia empiricamente ó non se producir beneficios, e a existencia dun límite cuantitativo ás aportacións dos socios, o que supón un freo á actividade da cooperativa, e no caso de non poderen recorrer a fontes financeiras alleas ós socios provocará o afogamento financeiro da cooperativa.

25.- DOPICO MARTÍNEZ, Casto, "UCAFE e o cooperativismo de Ferrol", en *Revista de Cooperativismo e Economía Social*, Vigo, 1991, ed. Asociación para a Economía Social, p. 18, n.º 3.

As fontes de financiamento alleas ós socios son as habituais no financiamento de calquera tipo de sociedade: acredores a curto e longo prazo, administracións públicas e provisións para riscos e gastos. Entre os primeiros podemos distinguir²⁶:

Productos financeiros bancarios

Desconto comercial
Préstamos
Crédito
Obrigas de pagamento da Empresa
Afianzamentos

Financiamento non bancario

Operacións de *leasing*
Factoring
Sociedades de garantía recíproca
Sociedades de capital risco

Respecto do financiamento bancario comentaremos que o seu uso está bastante restrinxido ás pequenas cooperativas debido á escasa garantía que poden achegar cos seus escasos recursos propios debido ás razóns anteriormente indicadas; e no caso de se producir o seu custo será elevado ó soportaren unha prima de risco elevada. En canto as súas características, non afondaremos nelas, por ser de escasa relevancia a este estudio e ser utilizadas a cotío polas cooperativas na actualidade.

Se distinguimos entre financiamento alleo a longo e curto prazo, observaremos que:

—O financiamento a longo prazo é de difícil acceso para as cooperativas debido principalmente á falta de garantías e á escasa ou nula xeración de retorno²⁷.

—O financiamento das actividades de circulante vese dificultado polo escaso financiamento espontáneo dos fornecedores ó concederen períodos de pagamento curtos²⁸.

Chegados a este punto, e recapitulando; atopámonos ante un panorama desalentador desde o punto de vista financeiro para as máis das cooperativas en Galicia: escasa capitalización das cooperativas que ademais está suxeita a variabilidade, debido á libre adhesión e baixa dos socios; baixos niveis de autofinanciamento pola non obtención de retorno para dotar as reservas, e como

26.- Clasificación tomada de R. CASILDA e B. PONCE, *Los productos financieros para las PYME*, pp. 2-3, Ed. IMPI (Instituto de la Pequeña y Mediana Empresa Industrial), Madrid, 1991.

27.- *Factores limitantes...*, ob. cit. p. 36.

28.- *Factores limitantes...*, ob. cit., p. 98.

resultado de todo isto o receo das institucións bancarias a conceder financiamento, especialmente a longo prazo.

Baixo estas circunstancias, as alternativas que se poden ofertar para tentar resolver esta situación son as que Paul Stora denomina como *paliativas* "que se caracterizan por non aumentar os fondos propios, senón que producen o efecto de diminuír a contía dunha partida do pasivo coa contrapartida dunha diminución dunha de activo, ou incrementar a tesourería dispoñible en detrimento dunha partida de inmovilizado ou de circulante. A operación require a intervención dun terceiro, e a súa remuneración vén recargar os gastos da empresa minguando os resultados; polo que será necesario asegurarse de que este gasto suplementario sexa soportable e de que a diminución dos resultados non comprometa o porvir da empresa que estes financian"²⁹. A través desta idea retornamos á importancia do planeamento e o control á hora de enfrentármolos a problemas de viabilidade en sociedades, e poder elaborar un abano de alternativas para a súa resolución.

Entre as alternativas paliativas destacan: o *leasing*, *lease-back*, subvencións, *factoring* e subcontratación de actividades.

O *leasing* pódese definir como "un contrato mercantil en virtude do que un empresario compra en nome propio determinados bens mobles e inmobles para que, como propietario arrendador, llos alugue ó arrendatario para que este os utilice por un período irrevocable, tendo ó seu remate a opción de adquirir a totalidade ou parte destes bens arrendados, por un prezo acordado previamente co propietario arrendador, considérase que todos os desembolsos que efectúe o futuro arrendador son por conta do presunto arrendatario, ata a iniciación do período de arrendamento"³⁰.

Os bens que poden ser obxecto de *leasing* son: bens de produción ou bens de equipo e bens de consumo duradeiro; por iso o principal uso do *leasing* é a obtención de financiamento a longo prazo polas pequenas e medianas empresas³¹. As máis das cooperativas existentes en Galicia pódense encadrar dentro das pequenas empresas, e unha das conclusións que se derivaban da observación empírica era a dificultade de acadar financiamento a longo prazo³², co que podemos deducir que o *leasing* pode ser unha vía para o financiamento das cooperativas.

29.- Paul STORA, Louis LOTTE, Gilles RICHOUX, *Gestión Práctica del Endeudamiento*, p. 129. Ed. Deusto, 1981.

30.- Orden Ministerial do 3 de xuño de 1977 de adaptación do Plan Xeral Contable ó sector de *leasing*. Citado por Álvaro CUERVO GARCÍA, L. RODRÍGUEZ SÁIZ, J. A. PAREJO e A. CALVO, *Manual de Sistema Financiero Español*, p. 325. Ed. Ariel Economía, Barcelona, 1995.

31.- R. CASILDA e B. PONCE, *ob. cit.*, p. 74.

32.- *Factores limitantes...*, *ob. cit.*, p. 36 e 98.

As diferentes modalidades das operacións de *leasing* son as seguintes³³:

Polas características do arrendador ou finalidade	Financeiro Operativo
Polo ben	Financeiro Operativo
Polo procedemento	Directo Indirecto
Pola funcionalidade financeira	<i>Leasing</i> financeiro <i>Lease-Back</i> <i>Leasing</i> internacional <i>Leasing</i> de aforros enerxéticos compartidos

As vantaxes para o arrendatario desta forma de financiamento son as seguintes³⁴:

- 1) Financia o 100% do prezo do equipo.
- 2) Axusta a depreciación económica e a contable ó poder adaptar os pagamentos do contrato de *leasing* á vida útil do ben.
- 3) As cotas de *leasing* son fiscalmente deducibles.
- 4) Incentiva a renovación do equipo avellentado e protexe contra a inflación.
- 5) Os descontos por pronto pagamento do fornecedor do equipo repercuten no arrendatario vía diminución de cotas.
- 6) A flexibilidade do contrato fai que se poida adaptar ás necesidades da persoa usuaria.
- 7) O *leasing* non modifica as *ratios* de endebedamento da empresa.

Verbo das desvantaxes, podemos citar as seguintes³⁵:

- 1) O carácter irrevocable do contrato.
- 2) As cláusulas penais previstas para o caso de incumprimento do contrato por parte do arrendatario.

33.- Clasificación tomada de Álvaro CUERVO GARCÍA, L. RODRÍGUEZ SÁIZ, J. A. PAREJO e A. CALVO, *ob. cit.*, p. 327. Para un maior detalle sobre o funcionamento de cada unha das modalidades véxase esta mesma referencia.

34.- A. CUERVO, L. RODRÍGUEZ SÁIZ, J. A. PAREJO e A. CALVO, *ob. cit.*, p. 329.

35.- A. CUERVO, L. RODRÍGUEZ SÁIZ, J. A. PAREJO e A. CALVO, *ob. cit.*, p. 330.

- 3) O elevado custo da operación de *leasing*. Por iso, "é normalmente utilizado só en sectores de grande rendibilidade e tecnoloxía avanzada, xa que o custo adoita ser aproximadamente de tres a cinco puntos máis caro có custo do crédito, e ademais un 30% máis alto có prezo do equipo"³⁶.

O *leasing* é unha alternativa de financiamento factible para as cooperativas galegas, aínda que co principal inconveniente da irrevocabilidade do contrato, e as obrigas que isto ten. É por iso que os socios da cooperativa deben asumir antes de tomar unha decisión de financiamento deste tipo que a cooperativa debe pensar nunha continuidade no tempo das súas actividades³⁷. Ademais retornamos á idea da importancia do planeamento empresarial, e en concreto á elaboración de orzamentos financeiros onde se inclúan o pagamento das cotas de *leasing*, que posibilite a previsión de actividades futuras como base para a toma de decisións dos socios e o posterior control; xa que o pagamento das cotas de *leasing* influirá na conta de resultados da cooperativa e será conveniente coñecer de antemán a súa repercusión sobre o retorno cooperativo en función da actividade prevista.

Por outra banda, o *leasing*, no caso concreto das cooperativas, terá unha desvantaxe adicional, xa que o aforro fiscal polo pagamento das cotas de *leasing* só será aproveitado pola cooperativa no caso de que esta obteña beneficios, e polo tanto proceda o pagamento a Facenda, o que non se produce en numerosas ocasións³⁸.

O *factoring* é unha operación que consiste na cesión en firme, antes do seu vencemento, dun crédito comercial a curto prazo do seu titular a unha sociedade chamada factor que asume o risco de insolvencia e que se encarga da contabilización e do cobro. O *factoring* ofrece os seus servicios a pequenas e medianas empresas convertendo as súas vendas a curto prazo en vendas de contado³⁹. É un instrumento de financiamento do activo circulante, complementando a función que neste sentido realizan os bancos comerciais. O seu principal inconveniente é o seu elevado custo, xa que o factor cobra comisión polos servicios que vai prestar, e esta comisión deberá deixarlle un excedente que cubra o posible risco de que algunha das facturas resulten incobrables ... ó

36.- Manuel ROJO ALEJOS, Prosper LAMOTHE FERNÁNDEZ, Enrique MOREAU MOYA, *Financiación de la Pequeña y Mediana Empresa*, ed. Servicio de Asesoría Financiera, Asociación para el Progreso de la Dirección, p. 112, Zaragoza, 1981.

37.- *Factores limitantes...*, ob. cit., pp. 11 e 14. Nelas faise mención da frecuencia do fenómeno de desaparición das cooperativas tras unha curta actividade, e a reconversión noutras figuras xirídicas de sociedade.

38.- *Factores limitantes...*, ob. cit., p. 97. Faise mención á "filosofía das cooperativas en canto ó obxectivo de beneficios se refire".

39.- R. CASILDA e B. PONCE, ob. cit., p. 85.

que se debe engadir o desconto correspondente ós créditos que aínda non chegaron ó seu vencemento⁴⁰.

As *sociedades de garantía recíproca* (SGRs), son entidades financeiras que teñen por finalidade ser avalistas na concesión de préstamos e créditos ás empresas. Reguladas polo RD 1885/74, e suxeitas á inspección do Banco de España pola Lei de disciplina e intervención das sociedades de crédito (xullo do 88), a entrada en vigor da Lei 1/94, do 11 de marzo, de réxime xurídico das sociedades de garantía recíproca veu abrir novas posibilidades ó campo de actuación destas. As principais novidades desta lei son:

- Capital mínimo: trescentos millóns de pesetas, fronte ós cincuenta anteriores.
- Número de socios fundadores partícipes mínimo: douscentos.
- Reafianzamento público. Aparece a Compañía Española de Reafianzamiento (CERSA), que funcionará como un consorcio de compensación, cubrindo un 50% do capital e xuros de cada operación das SGRs.
- Ampliación do obxecto social, xa que ademais de avalistas poden ofrecer asesoramento financeiro ás medianas e pequenas empresas (Pemes).

O carácter destas sociedades queda configurado por unha natureza ambigua. Por unha banda, como sinala Casilda Bejar⁴¹, son ó tempo intermediarios financeiros e sociedades mercantís. Pola outra, as características de propiedade colectiva e apoio mutuo achéganas a modelos de economía social, no que a cooperación ten de utilitarismo. Este carácter mutualista está recoñecido na exposición de motivos da propia Lei 1/94.

No que toca ás vantaxes do seu uso, o emprego destas sociedades está fundamentalmente en dúas posibilidades, segundo a Dra. Olga Rivera⁴². A primeira, a de obter créditos que sen aval non se poderían acadar, sendo a principal garantía o propio negocio e a súa orientación estratéxica. O segundo, estima que as SGRs lle permitirían reducir ó sistema crediticio unha media do 2,5% do custo das súas operacións coas Pemes. En todo caso a autora, no seu estudo do financiamento e a competitividade das empresas vascas, sitúa ás SGRs como un medio vital para rachar unha situación común a Pemes e cooperativas: o peso dos custos financeiros na conta de resultados, e a excesiva dependencia do financiamento bancario a curto prazo⁴³.

40.- Andrés S. SUÁREZ SUÁREZ, *Decisiones óptimas de inversión y financiación en la empresa*, Madrid, ed. Pirámide, p. 368, 1993.

41.- Ramón CASILDA BEJAR, *Sistema Financiero Español. Banca y Cajas de Ahorro ante un entorno competitivo*, Alianza Editorial, p. 120, Madrid, 1992.

42.- RIVERA, O., "La financiación y la competitividad empresarial en la Comunidad Autónoma del País Vasco. El papel de las Sociedades de Garantía Recíproca", en *Cuadernos de Información Económica*, n.º 97-98, p. 69, Ed. Fundación FIES, Madrid, 1995.

43.- *Op. cit.*, pp. 64 e ss.

As Sociedades de garantía recíproca en Galicia

Dúas son as SGR que teñen un ámbito territorial galego: Sogarpo con sede en Vigo e Afigal na Coruña. Estas dúas sociedades sitúanse a 31/12/93 nos lugares 10 e 13 respectivamente por volume de avais vixentes⁴⁴, de entre as SGRs do Estado.

Magnitudes básicas en millóns de pesetas, (31/12/94)

	Importe	Nº. Avais	Garantía Media
Sogarpo	3.081	389	7,92
Afigal	2.516	511	4,92
Total	5.597	900	6,21

Fonte: *Cadernos ICO*⁴⁵

Magnitudes básicas en millóns de pesetas, (31/12/93)

	Capital subscrito	Capital desemb.	Capital público
Sogarpo	479	405	241
Afigal	419	370	152
Total	898	775	393

Fonte: *Ranking*, n°78.

Tres notas destacamos dos cadros anteriores. A primeira, o elevado número de avais concedidos e vixentes (900), que indican que as empresas acoden a estas sociedades para mellorar o seu financiamento. A segunda, o importe medio dos avais (ó redor de seis millóns de pesetas), que está en relación coa escasa dimensión das empresas avaladas e da diversificación dos riscos por parte dos xestores das SGRs. En terceiro lugar, a importante presenza de capital público no fomento destas sociedades, que se sitúa no 43% do capital subscrito.

As *sociedades de capital risco* (SCRs), son sociedades que teñen por obxecto o fomento de empresas mediante a participación temporal no capital destas, normalmente de xeito minoritario, (do 15% ó 40% de capital). O prazo de presenza no capital adoita ser de tres a sete anos. É frecuente tamén que o anterior se acompañe de préstamos a prazos semellantes para facilitar aínda máis o financiamento das empresas.

44.- Clasificación realizada por *Ranking de la Economía Española*, p. 110, n.º 78, Madrid, 1995.

45.- *Las Sociedades de Garantía Recíproca como instrumento financiero de las Pequeñas y Medianas Empresas*, Cuadernos ICO, n.º 5, Madrid, 1995.

O marco legal das SCRs é o RD Lei 1/1986 de 14 de marzo, que determina un capital mínimo de 200 millóns de pesetas, cun desembolso inicial mínimo do 50%. A lexislación complementouse posteriormente con algunhas vantaxes fiscais⁴⁶ e coa adaptación á segunda directiva comunitaria de coordinación bancaria⁴⁷.

A utilidade destas sociedades é que fortalece as empresas no seu nacemento, sendo os primeiros anos de vida destas os máis críticos. Dado que os criterios de decisión nas SCRs son a solvencia profesional dos responsables da empresa e a viabilidade do propio proxecto empresarial, téñense valorado estas sociedades como esenciais no financiamento da innovación⁴⁸, posto que o elevado dos riscos choca cos criterios de prudencia das entidades financeiras.

En Galicia hai dúas SCRs dedicadas ó fomento de empresas, ámbalas dúas ligadas a capital público ou semipúblico na súa fundación.

A primeira delas é a Sociedade de Desenvolvemento Industrial de Galicia (SODIGA), con sede en Santiago de Compostela. Foi fundada a iniciativa do INI en 1972. Na actualidade o INI vendeulle á Xunta de Galicia as súas accións, e a sociedade está encadrada no Instituto Galego de Promoción Económica (IGAPE).

No 30 de setembro de 1995, SODIGA participa en corenta e cinco empresas, cun importe de 1.312 millóns de pesetas no capital e de 1.456 millóns de pesetas en préstamos, normalmente de cinco a sete anos.

A segunda é Vigo Activo S.A. De creación recente, os accionistas promotores foron⁴⁹ o Consorcio da Zona Franca de Vigo, Caixavigo e a Cámara de Comercio, Industria e Navegación de Vigo. O capital inicial subscrito foi de 360 millóns de pesetas, e a intención da sociedade é a de fomentar proxectos de investimento na bisbarra viguesa.

As SCRs, tal e como están definidas, teñen serias dificultades para financiar cooperativas, dadas as diferencias entre o papel do capital nas empresas e o papel do mesmo nas cooperativas. No caso de Sodiga, por exemplo, non se pode financiar por razóns estatutarias da propia sociedade, situación que non se fai extensa ás sociedades anónimas laborais. A participación alternativa, como asociados ou a través da conta "fondos non incorporables ó capital social", ten como desvantaxe a falla de control do investimento e de participación nas decisións por parte da SCR. Vigo Activo, por exemplo, ten presenza no Consello de Administración de calquera sociedade participada.

46.- RD-lei 5/1992, do 21 de xullo, de medidas presupostarias urxentes.

47.- Lei 3/1994, do 14 de abril.

48.- Destacamos o traballo de José MARTI PELLON, "La capitalización de las PMES mediante capital riesgo: Problemas existentes y propuestas para su consolidación en España", en *Economía Industrial*, n.º 294, (1991).

49.- Francisco Rivas, "As sociedades de capital-risco e a súa contribución o desenvolvemento económico", en *Análise Empresarial*, Ed. Unipro, 1993, Vigo.

4. Conclusións.

O devir cotián na actividade da cooperativa implica a realización dunha serie de tarefas que, independentemente da súa natureza xurídica e da procura duns obxectivos diferentes ós do resto de sociedades mercantís, son comúns en tódalas entidades que desenvolven unha actividade económica. Para a súa axeitada execución será necesaria a inmovilización duns recursos financeiros que permitan a súa continuidade no tempo sen desequilibrios nin rupturas.

Nas cooperativas, coma no resto das sociedades mercantís, este soporte financeiro pode provir de aportacións efectuadas polos socios, ou de acredores alleos á cooperativa. Ó longo do presente traballo enumeráronse as distintas posibilidades de financiamento de que dispón a cooperativa en ambos extremos, contrastando as dificultades que atopa para acceder a algunhas delas.

A forma máis accesible de obter financiamento son as aportacións dos socios nas súas diferentes modalidades, aínda que esta fórmula se atopa coas reticencias dos socios debido ás dificultades legais, no caso das aportacións ó capital, para a súa recuperación, e mesmo a imposibilidade de recuperación dos retornos acumulados ás reservas. Debido a estas limitacións, o seu uso como fonte de financiamento é bastante limitado, polo que a lexislación considera outras fórmulas de financiamento por parte dos socios que non impliquen a súa inmovilización a longo prazo, como poden ser, por exemplo, os fondos non incorporables ó capital social.

De todos modos, o financiamento por parte dos socios vaise ver limitado pola restricción de fondos destes, polo que a medida que aumenta a dimensión da cooperativa e consecuentemente as súas necesidades de financiamento, vai ser necesaria a busca de fondos alleos ós socios. É neste aspecto onde a cooperativa se encontra con maiores dificultades para obter financiación, xa que existen diversos motivos que minguan a garantía que lles pode ofrecer ós acredores: ser unha sociedade de capital variable, realizar actividades en que non se procura o beneficio como obxectivo básico xa que isto repercutiría nun encarecemento dos servizos prestados ós socios, etc.

Ante esta situación, a cooperativa pode recorrer ó uso de alternativas financeiras *paliativas*, entre as que, quizais a máis coñecida sexa o *leasing*. A través do *leasing*, a cooperativa pode dispoñer de bens de equipo ou inmobles a cambio do pagamento de cotas periódicas. Anque o acceso a esta forma de financiamento é factible para as cooperativas, presenta certos inconvenientes para a súa utilización, entre os que destacan a irrevocabilidade do contrato ou o alto custo, que se agudiza no caso das cooperativas ó non poderen moitas delas utilizar a dedución fiscal das cotas de *leasing* ó non obtiren beneficios, e que repercutirá na conta de resultados incrementando o prezo dos servizos prestados ós socios.

Outra alternativa financeira da que dispoñen as cooperativas é darlles entrada no seu capital a socios externos a través de sociedades de capital-risco. Esta forma de financiamento, aínda que a simple vista é a que máis pode for-

talecer a estrutura financeira da cooperativa, pode presentar certas dificultades para a súa utilización práctica desde o punto de vista da lexitimidade cooperativa, xa que neste caso un socio externo ó que poderíamos cualificar como *asociado*⁵⁰ aportaría un capital, mais non colaboraría na actividade da cooperativa en igualdade de condicións có resto dos socios, ademais de que as sociedades de capital-risco esixen como contrapartida á súa aportación a posibilidade de incorporarse ó órgano decisor, neste caso o consello rector, con amplas facultades na dirección da cooperativa.

É por todo o anteriormente enunciado, que como conclusión a este estudo, e en función das características das cooperativas galegas, nos decantemos cara ó financiamento a través das sociedades de garantía recíproca e a promoción destas como a alternativa máis axeitada para paliar os problemas financeiros das cooperativas galegas; e isto debido a varias razóns:

1) O financiamento incorpórase á partida patrimonial de recursos alleos, co que os socios seguen mantendo a súa autonomía de decisión fronte a novos socios.

2) O afianzamento dos préstamos obtidos inflúe na rebaixa de custos financeiros ó non ter que soportar primas de risco elevadas por parte das entidades financeiras, o que redundará na prestación duns servizos con menor custo para os cooperativistas.

3) A concesión dun aval por parte dunha sociedade de garantía recíproca implica a presentación por parte da cooperativa dun plan de investimentos nos que se vai materializar ese financiamento e as previsións sobre a súa viabilidade. O deseño das previsións implicará ós socios nun proceso de reflexión sobre a actividade da cooperativa a medio e longo prazo que aportará unha visión continuista da vida da cooperativa ó longo do tempo e contribuirá a rexeitar o mal hábito da xestión empresarial *día a día*.

4) A propia estrutura organizativa e de funcionamento das sociedades de garantía recíproca é en moitos aspectos similar á das cooperativas debido ó seu carácter mutualista, anque estean regulamentadas por diferentes lexislacións.

5) As sociedades de garantía recíproca están capacitadas legalmente para avalar cooperativas, situación que se da xa na práctica de Sogarpo e Afigal, aínda que o número de cooperativas avaladas é baixo.

6) Finalmente, o fomento desta alternativa supón un custo moi reducido de financiamento público, posto que a existencia de dúas sociedades galegas en funcionamento evita o desembolso necesario para poñelas en marcha.

50.- A Lei 3/1987 no seu artigo 39 regula a figura do asociado como "membro da cooperativa que non está comprometido na actividade cooperativizada"; polo tanto a súa aportación é estritamente financeira.

Bibliografía.

- J. M. AMAT SALAS, *Planificación Financiera*, Ed. EADA Gestión, Barcelona, 1991
- P. BORJABAD GONZALO, *Manual de Derecho Cooperativo*, Lleida, Escuela Universitaria de Graduados Sociales (Universitat de Lleida), 1992
- E. BUENO CAMPOS, I. CRUZ ROCHE, J.J. DURAN HERRERA, *Economía de la Empresa: análisis de las decisiones empresariales*, Madrid, Ed. Pirámide, 1988
- R. CASILDA BEJAR, *Sistema Financiero Español. Banca y Cajas de Ahorro ante un entorno competitivo*, Ed. Alianza Editorial, Madrid, 1992
- R. CASILDA, B. PONCE, *Los productos financieros para las PYME*, Ed. IMPI (Instituto de la Pequeña y Mediana Empresa Industrial), Madrid, 1991
- B. CRAIG, J. PENCAVEL, "Participation and Productivity: a comparison of worker Cooperatives and Conventional Firms in the Plywood Industry", *Brookings Papers on Economic Activity*, n°2/1995, Ed. Brookings Institution, Washington D.C.
- A. CUERVO GARCIA, *Análisis y Planificación Financiera de la Empresa*, Ed. Civitas, Madrid, 1994
- A. CUERVO GARCÍA, L. RODRÍGUEZ SÁIZ, J.A. PAREJO, A. CALVO, *Manual de Sistema Financiero Español*, Ed. Ariel Economía, Barcelona, 1995
- M. DE TORD, J. AMAT, *Finanzas para Cooperativas*, Ed. CEAC, Barcelona, 1981
- C. DOPICO MARTÍNEZ, "UCAFE e o cooperativismo de Ferrol", en *Revista de Cooperativismo e Economía Social*, n°3, Ed. Asociación para a Economía Social, Vigo, 1991.
- J. MARTÍ PELLÓN, "La capitalización de las PMES mediante capital riesgo: Problemas existentes y propuestas para su consolidación en España", en *Economía Industrial*, n° 294, Ed. Ministerio de Industria e Enerxía, Madrid, 1991.
- A. e J. PÉREZ CARBALLO, E. VELA SASTRE, *Principios de gestión financiera de la empresa*, Ed. Alianza Universidad, Madrid, 1992
- Francisco RIVAS, "As sociedades de capital-risco e a súa contribución o desenvolvemento económico", en *Análise Empresarial*, Ed. Unipro, 1993, Vigo.
- Olga RIVERA, "La financiación y la competitividad empresarial en la Comunidad Autónoma del País Vasco. El papel de las Sociedades de Garantía Recíproca", en *Cuadernos de Información Económica*, n° 97-98, Ed. Fundación FIES, Madrid, 1995.

M. ROJO ALEJOS, P. LAMOTHE FERNANDEZ, E. MOREAU MOYA, *Financiación de la Pequeña y Mediana Empresa*, Ed. Servicio de Asesoría Financiera, Asociación para el Progreso de la Dirección, Zaragoza, 1981

P. STORA, L. LOTTE, G. RICHOUX, *Gestión Práctica del Endeudamiento*, Ed. Deusto, 1981.

A. S. SUÁREZ SUÁREZ, *Decisiones óptimas de inversión y financiación en la empresa*, Ed. Pirámide, Madrid, 1993.

Ranking de la Economía Española, n° 78, Madrid, 1995

Las Sociedades de Garantía Recíproca como instrumento financiero de las Pequeñas y Medianas Empresas, Cuadernos ICO, n°5, Madrid, 1995

Lei 3/1987, do 2 de abril, xeral de cooperativas.

Factores limitantes das Entidades da Economía Social dende o punto de vista da Financiación, Proxecto de Investigación financiado pola Xunta de Galicia (Decreto 106/1994 do 21 de abril, DOG n° 85, do 4 de maio de 1994) pendente de publicación.

Real decreto 5/1992, do 21 de xullo, de medidas presupostarias urxentes.

SUMMARY: The specific difficulties of financing for co-operatives are examined, the structure and financing practices in Galician co-operatives are contrasted, and alternatives are proposed for the financing of co-operatives specifically, especially that of mutual guarantee societies.